

Калабухова С. В., канд. екон. наук, доцент,
заст. зав. кафедри обліку в кредитних
і бюджетних установах та економічного аналізу,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

РОЛЬ ТА МІСЦЕ АНАЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ

Сучасні підприємства перебувають у складному внутрішньо-
му соціально-економічному і зовнішньому геополітичному серед-

similar papers at core.ac.uk

provided by Institutional Repository of Vadym Hetman

ня значних інформаційних невизначеностей повинні надаватися швидко. Тому у сучасних реаліях виникає необхідність у створенні надійної системи наукового супроводу управління підприємствами, що дає змогу вирішувати значний комплекс завдань:

- одержувати інформацію, необхідну для обґрунтування цілей підприємства і формування завдань управління;
- аргументувати прийняття управлінських рішень;
- виявляти соціальні резерви та використовувати їх для підвищення ефективності виробництва і управління;
- якнайкраще виходити із кризових і неоднозначних ситуацій;
- сприяти розробці концепцій, проектів, програм, планів і прогнозів розвитку підприємств;
- удосконалювати організацію і систему управління підприємством.

Реалізація наведених завдань уможливорюється за умов використання технологій розумової діяльності, які базуються на методі аналізу, і технологій роботи з інформацією, що наповнює процес аналізу. Іншими словами, ефективне управління підприємствами потребує інтелектуальних зусиль, здійснених кваліфікованими кадрами для того, щоби зрозуміти суть управлінської проблеми та наявності інструментарію, котрий дозволить аргументувати прийняття управлінського рішення. Таким чином, у сучасних умовах господарювання постає проблема визначення такого інструментарію аналітичного дослідження, за допомогою якого буде одержуватися знання про хід господарського процесу, здійснюватися пошук шляхів розв'язання управлінських проблем.

Гіперідеологізація радянського, а згодом і пострадянських соціумів обумовила тривале нерозуміння представниками економічних

еліт специфічних особливостей аналітичних досліджень та їхнього місця і ролі в опрацюванні і прийнятті управлінських рішень. Це й зрозуміло, тому що у означених соціумах не надавалося належної уваги концептуальним засадам підприємницької діяльності.

На відміну від господарської діяльності, концептуальною ознакою якої є лише отримання доходу в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, підприємницька діяльність спрямована не тільки на досягнення комбінації економічних ресурсів, що здатна максимізувати дохід, підірвати монополію конкурентів та створити свою власну монополію, але й передбачає постійну економічну, організаторську та управлінську творчість з метою пошуків способів адаптації (якщо ситуацію не можна змінити) і прагнення до змін, які можуть у перспективі забезпечити комерційний успіх. Підприємницька діяльність ґрунтується на повній відповідальності за прийняті рішення та їх наслідки, властива людям, які характеризуються оригінальністю ідей та підходів до вирішення господарських проблем.

Отже, існує необхідність у переході від «план-фактного» аналізу господарської діяльності до соціальноорієнтованого аналізу в системі підприємництва, а це потребує розробки методології економічної аналітики, яка уявляє собою інструментарій одержання знання про соціально-економічні проблеми підприємства і шляхи їх вирішення.

Слід зазначити, що останнім часом серед провідних фахівців з економіки почали точитися дискусії на тему, чи є бухгалтерський облік та економічний аналіз наукою. Відповідь на це питання залежить від того, у якому значенні розуміється поняття науки. Як правило, цим терміном часто позначають природничі науки та математику. Суспільні науки у цей ряд не попадають.

Проте, у своїй фундаментальній праці Й. Шумпетер зазначає, що наука — це будь-який вид знання, яке є об'єктом свідомого удосконалювання. При цьому процес удосконалювання породжує певні прийоми мислення — методи або техніку дослідження. Ступінь осмислення фактів, що досягається за допомогою цієї техніки, виходить за межі можливостей повсякденного усвідомлення. Тому наука — це також будь-яка галузь знання, що виробила спеціалізовану технологію пошуку і інтерпретації фактів. Підкреслюючи соціологічний аспект, цей автор додає, що наука — це будь-яка галузь знання, в якій діють люди, що займаються удосконалюванням наявного в ній запасу фактів і методів. Узагальнюючи всі ці тлумачення, Шумпетер підкреслює, що наука — це знання, яке озброєне інструментами [1, с. 7—13].

Оскільки обліковці, контролери та аналітики використовують спеціалізовані інструменти реєстрації і інтерпретації фактів, що є недоступними для широкого загалу, у такому розумінні бухгалтерський облік та економічний аналіз слід таки вважати наукою.

Наукові дослідження у сфері аналізу показують, що існує принципова різниця між поняттями «аналіз» та «аналітика». Основи аналітичного мислення були закладені ще Арістотелем, який дав характеристику аналізу як методу розумової діяльності, сутність якого полягає в тому, що досліджуваний предмет подумки або практично розчленовується на елементи, кожен з яких потім досліджується окремо як частина розчленованого цілого. Подібної думки дотримується Й. Шумпетер, говорячи про економічний аналіз. Під економічним аналізом він розуміє інтелектуальні зусилля, здійснені людьми для того, щоби зрозуміти економічні явища [1, с. 3]. Отже, аналіз принципово неможливий без використання, інтеграції в його процес емпіричних і теоретичних методів пізнання: спостереження, порівняння, експерименту, класифікації. Таким чином, терміном «аналіз» описуються технології і інструменти наукового пізнання за допомогою розумової діяльності людини, які дозволяють виробляти певні рішення. Отже, процес насичення аналізу методами наукового пізнання є найважливішою методологічною закономірністю його розвитку.

Термін «аналітика» як наукова категорія знайшов свого розповсюдження у політичних, соціальних, психологічних науках. Зазвичай під аналітикою розуміють, насамперед, галузь діяльності, що базується на одержанні інформації за допомогою аналітичних методів для потреб практичної діяльності. Аналітика в цьому аспекті виступає як діяльність із виробництва знання про процес і як діяльність в процесі вироблення, прийняття й реалізації управлінських рішень [2, 3].

Аналітику не можна ототожнювати з аналізом. Вона являє собою специфічне суспільне явище, а не тільки інструмент розумової діяльності людей. Це складне поліструктурне утворення, яке можна розглядати з позиції діяльного, інституціонального, організаційного, ціннісного, гносеологічного, а також технологічного підходів. З урахуванням всіх цих підходів, аналітика являє собою спосіб одержання знання про практичні проблеми, з якими стикається управління, і шляхи їх вирішення за допомогою застосування аналітичних методів [4].

Таким чином, місце аналітичних досліджень в економічній науці виражається у двох площинах: теоретичній, що характери-

зується науковим пізнанням проблем на інтелектуальному рівні управління, і методологічній, що відображає інструментарій обробки економічної інформації для одержання знання про проблеми і шляхи їх вирішення.

Опрацьований матеріал дозволяє зробити такі узагальнення: орієнтирами сучасних наукових досліджень у сфері економічної аналітики постають теоретичні, методологічні та практичні аспекти наукового супроводу управління підприємницькою діяльністю, які ґрунтуються на технологіях розумової діяльності управлінців керівної ланки та технологіях роботи з інформацією, що дозволяють одержувати знання про соціально-економічні проблеми, з якими стикається управління суб'єктами господарювання.

Література

1. Шумпетер Й. История экономического анализа. — СПб.: Экономическая школа, 2004. — 1664 с.

2. Кальниш Ю. Г. Політична аналітика в державному управлінні: теоретико-методологічні засади: Монографія. — К.: Вид-во НАДУ, 2006. — 272 с.

3. Князева Л. В., Тавокин Е. П. Информационно-аналитическое обеспечение социального управления // Социология власти. — 2005. — № 4. — С. 5—22.

4. Сурмін Ю. П. Аналітика державного управління: сутність і тенденції розвитку // Актуальні проблеми державного управління. — Д.: ДФ УАДУ, 2007. — Вип. 3 (3). — С. 27—48.

Камінська Т. Г., канд. екон. наук, доц.
кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України

ДОХОДИ І ВИТРАТИ ЯК ОЦІНОЧНІ КАТЕГОРІЇ ВІДОБРАЖЕННЯ КАПІТАЛУ В ОБЛІКУ

Одним з ключових понять, які використовуються у вартісному вимірі капіталу в бухгалтерському обліку, є поняття «доходи». Більшість економічних видань довідкового характеру наводять зміст цього поняття в однині, у той час як у нормативних актах,